

Barcelona en temps de protestes (1917-1919)

LLUITES SOCIALS 1917-1919 / BCN
GUIA D'HISTÒRIA URBANA

1. Temps de canvis. Temps de lluites

L'escenari polític espanyol era bastant problemàtic quan va esclatar la Primera Guerra Mundial. El règim de la Restauració, fundat el 1876, era obsolet i no podia oferir sortides a bona part de la societat espanyola. Les crisis de govern eren contínues a causa de la feblesa de les institucions, i era molt difícil fer complir les ordres perquè les decisions eren qüestionades en

tot moment. N'és una bona mostra el conflicte ferroviari que es va allargar durant tot el període: el govern no aconseguia que les companyies pactessin amb els vaguistes ni tampoc feia que en seguissin les directrius, amb la qual cosa aliments i productes de tota mena restaven aturats sense arribar a la destinació.

La vulnerabilitat del règim va quedar totalment demostrada el 1917, quan, durant vuit mesos, els militars van desafiar el govern amb el moviment de les Juntes, que justament es va desencadenar a Barcelona, la classe política el va fer trontollar amb l'Assemblea de Parlamentaris convocada també a Barcelona, i quan, final-

ment, les classes populars van organitzar una vaga general a tot el territori.

La resposta del règim al descontentament obrer fou sempre la repressió per la força, cosa que en subratllava precisament la feblesa. Una feblesa que reblava la manca de preparació de les forces d'ordre per abordar aquest tipus de conflictes, i que per això es recorregué de manera sistemàtica a l'exèrcit. Seran ben pocs els anys que Barcelona no viurà en estat de guerra, ni testimoniarà el desplegament de l'exèrcit pels seus carrers. De fet, els tres conflictes que tracta aquesta guia reproduïxen aquest mateix desenllaç.

3. Una Barcelona agitada en plena transformació

La Barcelona d'aleshores era en plena transformació, amb canvis substancials en el pla urbà, després de l'ocupació de l'Eixample, i també en l'àmbit social i econòmic. En el terreny socioeconòmic la ciutat s'havia transformat amb l'enderrocament de les antigues muralles, un procés que es va perllongar diverses dècades. Les grans fàbriques i empreses havien

Militars vigilant Aigües de Barcelona, 1919. Josep Brangulí. ANC

havia trigat a despertar l'interès dels inversors. Bona part de la burgesia ja havia abandonat el barri històric per traslladar-se a la Dreta de l'Eixample, mentre

d'aquests anys la composició demogràfica, social i econòmica del barri es va tornar més complexa. El Paral·lel ja feia temps que s'havia convertit en l'arteria de les activitats de lleure a Barcelona. Aquesta singularitat es va accentuar amb l'aparició de locals nous i la remodelació dels antics, que van fer proliferar les acadèmies de cant i de ball. Això no vol dir que l'entramat industrial i manufacturer desaparegués, ben al contrari. Cal tenir en compte que, en aquests anys, la indústria tèxtil anava perdent pes en el conjunt del teixit productiu de Catalunya enfront d'altres manufactures que van contribuir a diversificar molt el paisatge industrial del districte, en particular, i de Barcelona, en general. Així doncs, hi trobarem una gran varietat de fàbriques de sabó, de pasta, foneríes, destil·leries de begudes alcohòliques, entre d'altres, i també, cal dir-ho, la central elèctrica situada al Paral·lel. Els espais alliberats per indústries i vapors que marxaren del Raval per buscar sòl a bon preu es van convertir en espais mixtos, on els baixos, i de vegades els entresols, eren ocupats per indústries i tallers de tota mena, i els pisos de les altres plantes eren llogats i rellogats principalment a famílies treballadores.

Avinguda Paral·lel, 1913. Frederic Balléll. AFB

abandonat els barris del centre per anar a establir-se a alguns dels municipis que s'acabaven d'incorporar a la capital catalana, com ara Sants o Sant Martí de Provençals, el Poble Nou (la Manchester catalana) i la Barceloneta. Els habitatges dels obrers, de millor o pitjor qualitat, van anar creixent a recer dels grans establiments industrials. Els barris nous, que sovint coincidien amb els últims pobles agregats a la capital catalana, eren centres amb una vida associativa animada. Són els anys d'or per a les cooperatives i les societats culturals i recreatives de tota mena i, per descomptat, estan marcats per una intensa vida sindical.

La Creu Roja traslladant un malalt durant la vaga general del 1917. Alexandre Merletti (IEFC). AFB

La neutralitat no va salvar la població de passar privacions que semblen exclusives dels països en guerra, ni tampoc va servir per evitar l'arribada de l'epidèmia de la mal anomenada «grip espanyola». Sovint, el govern era incapaç de resistir al xantatge tant dels aliats com de les potències centrals, que es negaven a vendre productes de primera necessitat al país si, a canvi, ells no es podien proveir del que havien de menester. Les conseqüències més greus les va patir la marina mercant, perquè Espanya va perdre més del 20 % dels seus efectius per l'acció dels torpedes, especialment dels alemanys.

En aquells anys els productes autòctons (tant de la indústria agrícola o metal·lúrgica, com els productes manufacturats, entre els quals hi havia la roba, el calçat, etc.), i també l'armament, atès que moltes foneríes havien reconvergit la producció, van aconseguir en els mercats internacionals preus molt per sobre dels que hi havia al mercat nacional. Per aquesta raó, sobretot, la majoria de mercaderies van anar a parar fora d'Espanya i, per tant, la població del país va passar per situacions de carestia similars a les que hi van haver als països en guerra. És cert que la necessitat de mà d'obra va propiciar l'augment dels jornals, però aquests salaris més alts no van arribar a compensar mai la pujada de preu dels productes bàsics. L'arribada massiva d'immigrants va disparar la demanda d'habitatge i, en conseqüència, els preus de les habitacions i dels allotjaments. Els lloguers van experimentar un augment exponencial, molt més accentuat als barris obrers que als barris benestants.

Taverna La Mina al carrer Trenta Claus, 1913. Frederic Balléll. AFB

4. Causes de les protestes

Les vagues i protestes d'aquests anys són molt nombroses. La majoria són aldarulls a les portes de les botigues i, especialment, davant de les carboneries, perquè el carbó era un producte de primera necessitat i el més escàs. Això en va fer apujar el preu per damunt del d'altres mercaderies i, encara, cal afegir-hi, no era sempre un producte de qualitat, perquè hi havia botiguers i comerciants que feien estafes mullant el carbó o barrejant-hi pedres perquè pesés més.

D'altra banda, el creixement de les comandes obligaren els industrials a contractar més mà d'obra. Els sindicats van aprofitar aquesta circumstància per pressionar i aconseguir augmentos de salari en benefici dels obrers, amb vagues parcials i localitzades en una sola empresa. Tanmateix, els augments aconseguits no

Grup d'homes llegint l'escrit del capità general durant la vaga general, 1917. Alexandre Merletti (IEFC). AFB

compensaven les pujades de preu de les mercaderies, ni les penoses condicions de treball o l'escassa qualitat de vida. Va ser un malestar comú a tots els països, tant si intervenien en la guerra com si no.

No es pot oblidar el pes que va tenir en el descontentament l'augment descontrolat dels lloguers. Aquest fenomen va afectar totes les classes socials, però en diferent intensitat. Les classes més altes eren les menys perjudicades. Malgrat que van immigrar a Catalunya persones amb un alt poder adquisitiu, la majoria que hi arribaven era per cercar feina, i provenien de regions d'Espanya cada vegada més remotes. El creixement de la immigració va trasbalsar el mercat de lloguer, fent que els preus es multipliquessin de manera exponencial: per exemple, Lola Ferré, una de les líders anarquistes de la vaga de subsistències de 1918, havia de ser desnonada el 23 de gener de 1918, perquè li havien apujat el lloguer de 3 a 13 pessetes. El gener de 1918 mateix es va fundar un sindicat de llogaters, encara que la primera convocatòria de vaga dels lloguers no es va organitzar fins al 1931. La situació era tan anginant que van proliferar els «llits calents», que eren llits que es llogaven per hores i, quan acabava el temps que s'havia establert, eren ocupats per una altra persona. Encara es produïen situacions pitjors, però; n'hi havia que hi arribaven

just per llogar un tros de banc a una taverna i una corda per agafar-se si no volien caure.

I tot això passava en una Barcelona on l'exhibició del luxe insultant i el malbaratament dels diners pels nous rics —personatges tèrbols o aventurers— era un fet quotidià.

Aquest cúmulo de circumstàncies va afavorir el creixement dels sindicats, i molt especial-

dicat de ram, i les decisions que s'hi van prendre van ser tan decisives que s'acabarien estenen a la resta de regions.

El sindicat de ram o d'indústria va ser posat a prova a la vaga de La Canadenca. Les raons directes que van motivar aquesta vaga van ser la solidaritat entre els obrers i el manteniment de les condicions

La manca d'electricitat durant la vaga de La Canadenca va ser objecte de burla en algunes revistes de l'època. L'Esquella de la Torratxa, 2095 (28 de febrer de 1919), pàg. 125. AHCB

ment del sindicat anarcosindicalista de la Confederació Regional dels Treballadors integrat en la Confederació Nacional dels Treballadors (CNT). Aquests anys l'afiliació es va disparar, perquè el sindicat va aconseguir de convocar les vagues que havia programat i en va obtenir millors condicions laborals per als treballadors. A més a més, i en va ser el factor clau, els períodes d'il·legalització eren més curts, cosa que va permetre a la CNT d'organitzar-se com calia. Al 1918 es va celebrar el congrés de Sants, on va néixer el sin-

laboral, després que l'empresa hagués rebaixat arbitràriament el salari dels treballadors que ocupaven algunes categories professionals, i hagués despatxat els obrers que havien destacat en la protesta contra aquesta decisió. A banda d'això, la CNT també volia aconseguir, de passada, la jornada laboral universal de 8 hores, un objectiu llargament perseguit per la classe obrera —de fet, ja hi havia sectors que hi havien reeixit i havien introduït aquesta jornada.

Cua davant la fleca Aurora, gener de 1918. Josep Brangulí. ANC

2. La Primera Guerra Mundial aguditza les contradiccions

De 1914 a 1920, el ritme de la vida a Barcelona s'emmarcava en el conflicte bèl·lic de la Primera Guerra Mundial. Indirectament, aquesta circumstància va incidir de

manera important en les vagues de 1916, 1917 i 1918. El fet que Espanya s'hagués declarat neutral va significar que tots els bàndols implicats en la contesa es proveïssin de matèries primeres i productes industrials a Barcelona, que era la ciutat més industrialitzada del territori espanyol. La ciutat, doncs, es va beneficiar especialment de les comandes de guerra, de manera que va augmentar notablement la demanda de mà d'obra i, conseqüentment, la immigració.

La neutralitat no va salvar la població de passar privacions que semblen exclusives dels països en guerra, ni tampoc va servir per evitar l'arribada de l'epidèmia de la mal anomenada «grip espanyola». Sovint, el govern era incapaç de resistir al xantatge tant dels aliats com de les potències centrals, que es negaven a vendre productes de primera necessitat al país si, a canvi, ells no es podien proveir del que havien de menester. Les conseqüències més greus les va patir la marina mercant, perquè Espanya va perdre més del 20 % dels seus efectius per l'acció dels torpedes, especialment dels alemanys.

En aquells anys els productes autòctons (tant de la indústria agrícola o metal·lúrgica, com els productes manufacturats, entre els quals hi havia la roba, el calçat, etc.), i també l'armament, atès que moltes foneríes havien reconvergit la producció, van aconseguir en els mercats internacionals preus molt per sobre dels que hi havia al mercat nacional. Per aquesta raó, sobretot, la majoria de mercaderies van anar a parar fora d'Espanya i, per tant, la població del país va passar per situacions de carestia similars a les que hi van haver als països en guerra. És cert que la necessitat de mà d'obra va propiciar l'augment dels jornals, però aquests salaris més alts no van arribar a compensar mai la pujada de preu dels productes bàsics. L'arribada massiva d'immigrants va disparar la demanda d'habitatge i, en conseqüència, els preus de les habitacions i dels allotjaments. Els lloguers van experimentar un augment exponencial, molt més accentuat als barris obrers que als barris benestants.

La majoria de nouvinguts que cercaven feina s'instal·laren al barri. Això passava mentre el parc d'habitatges es va mantenir pràcticament igual al llarg de tot el període. El resultat d'aquest desequilibri va ser una densificació demogràfica fins a límits gairebé insostenibles de prop de 1000 habitants per hectàrea.

Auca satírica sobre les conseqüències de la Primera Guerra Mundial a Espanya. La Campana de Gràcia, 2546 (19 de gener de 1918), pàg. 4. AHCB

Museu d'Història de Barcelona
Plaça del Rei, s/n. 08002 Barcelona
informaciomuhba@bcn.cat, tel. 93 256 21 22

barcelona.cat/museuhistoria
facebook.com/barcelonacultura
twitter.com/bcn cultura

GUIES D'HISTÒRIA URBANA DEL MUHBA

1. BARRINO/BCN
2. GAUDI/BCN
3. DIAGONAL/BCN
4. PARCS/BCN
5. GÒTIC/BCN
6. AIGUA/BCN
7. BARRAQUES/BCN
8. DEFENSA 1936-39 / BCN
9. ORIENT/BCN
10. SEAT 1950-65 / BCN
11. POBLENOU/BCN
12. TEATRES/BCN
13. COOPERATIVES 1842-1939 / BCN
14. INDIANES 1736-1847 / BCN
15. REREGUARDA/BCN
16. ROMÀNIC S. XI-XIII / BCN
17. CALL/BCN
18. BALCONADA/BCN
19. INDIANS 1835-1888 / BCN
20. MACOSAS/BCN
21. II GUERRA MUNDIAL 1939-1945 / BCN
22. LA MAQUINISTA/BCN
23. PUIG I CADAFALCH / BCN
24. SEXUALITATS S. XX / BCN
25. AIGUA KM ZERO / BCN
26. AUTOMÒBIL/BCN
27. FABRA I COATS / BCN
28. REVOLUCIÓ LIBERAL/BCN 1820-1843
29. SANT MARTÍ / BCN

© de l'edició: MUHBA, 2020 1a edició: desembre 2020

AUTORIA M. Cruz Santos

COORDINACIÓ EDITORIAL Marta Iglesias i Ana Shelly

FOTOGRAFIA Archivo ABC, Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB), Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya (IEFC), Photoaia. Foto de coberta: Barricada al carrer de la Cadena, 1917. Fons Josep M. Sagarra i Plana. ANC

DISSENY I MAQUETACIÓ Carlos Ortega i Àlex Vidal

Vaga general, 1917

L'agost de 1917 hi va haver la primera declaració de vaga general indefinida de la història a tot el territori espanyol. La decisió de convocar la vaga es va prendre després d'un primer assaig reeixit, que va tenir lloc el desembre de 1916. Els convocants van ser els dos sindicats majoritaris a Espanya: la UGT i la CNT, que van signar un pacte a Madrid el març de 1917. Les dates de la convocatòria es van acordar en una reunió a Vallvidrera el 19 de juliol, a la qual va assistir Francisco Largo Caballero. L'aturada havia de començar el 15 d'agost.

Manifestació per l'amnistia, 2 de desembre de 1917. Alexandre Merletti (IEFC). AFB

Les reivindicacions que es van fer tenien a veure amb l'augment dels preus, la carestia de la vida, la devaluació del nivell de vida dels obrers i, paradoxalment, l'amenaça constant de l'atur, en un moment en què sobrava la feina. A més, els socialistes defensaven l'amnistia pels delictes polítics i socials i la fi de la guerra del Marroc. Eren les mateixes reivindicacions que havien format part de la prova pilot de desembre del 1916.

vaga van tenir sorts diferents: mentre a Madrid els membres del comitè van ser empresonats i jutjats; a Barcelona, tota la plana major de la CNT es va escapar, tot i que el sindicat va ser prohibit i se'n van tancar els mitjans de co-

municació, com li va passar a Solidaridad Obrera. A Barcelona, a primera hora del dia 13 només els metal·lúrgics no van anar a la feina, perquè mantenien un conflicte a part per motius sectorials. A poc a poc s'hi anaren sumant fàbriques i tallers. Els tramviaris no es van afegir a l'aturada fins al dia 15, raó per la qual van ser objecte d'innombrables atacs, com l'intent d'incendi d'un vehicle davant l'església de Betlem. Per protegir-los de les agressions, els feren circular amb una parella de soldats que, l'endemà, es va reforçar amb una segona parella.

La mort del guàrdia civil a Sants, el matí del dia 13, va

un batalló de caçadors que va venir d'Estella, mentre que l'Estació de França era controlada pels carabiners. Barcelona va quedar dividida en cinc zones i s'hi van desplegar bateries de metralladores i de canons.

Totes aquestes forces van rebre el suport del sometent. Hi va haver burgesos, i fins i tot aristòcrates, que no van dubtar gens ni mica d'afegir-se a la repressió. Alguns abandonaren la residència de vacances per posar-se al servei del capità general, i tant el Cercle Equestre com els bancs van obrir subscripcions a favor dels soldats ferits i de les seves famílies.

Segons *La Vanguardia* del 23 d'agost, hi van haver 31 morts, dels quals dos eren militars, i 71 ferits, dels quals un era un soldat dels caçadors i l'altre un bomber. La resta eren gent obrera.

La campanya per alliberar el comitè de vaga socialista va portar a una manifestació pro amnistia al desembre. Els socialistes sortirien de la presó en ser escollits diputats el

Detingut a l'Estació del Nord, 16 agost 1917. A. Merletti (IEFC). AFB

La Creu Roja repartint menjar, 17 agost 1917. A. Merletti (IEFC). AFB

Militar llegint el ban de guerra, 13 agost 1917. Branguli. ANC

Ara bé, els sindicalistes no van anar sols en aquesta nova convocatòria. Els esdeveniments polítics nacionals i internacionals van fer que s'apleguessin forces republicanes amb diferents sensibilitats, com ara el Partit Republicà Català, la Unió Republicana i el Partit Radical, a més d'Estat Català, el partit fundat per Francesc Macià, que hi va afegir demandes de caire polític amb l'esperança de posar fi a la monarquia.

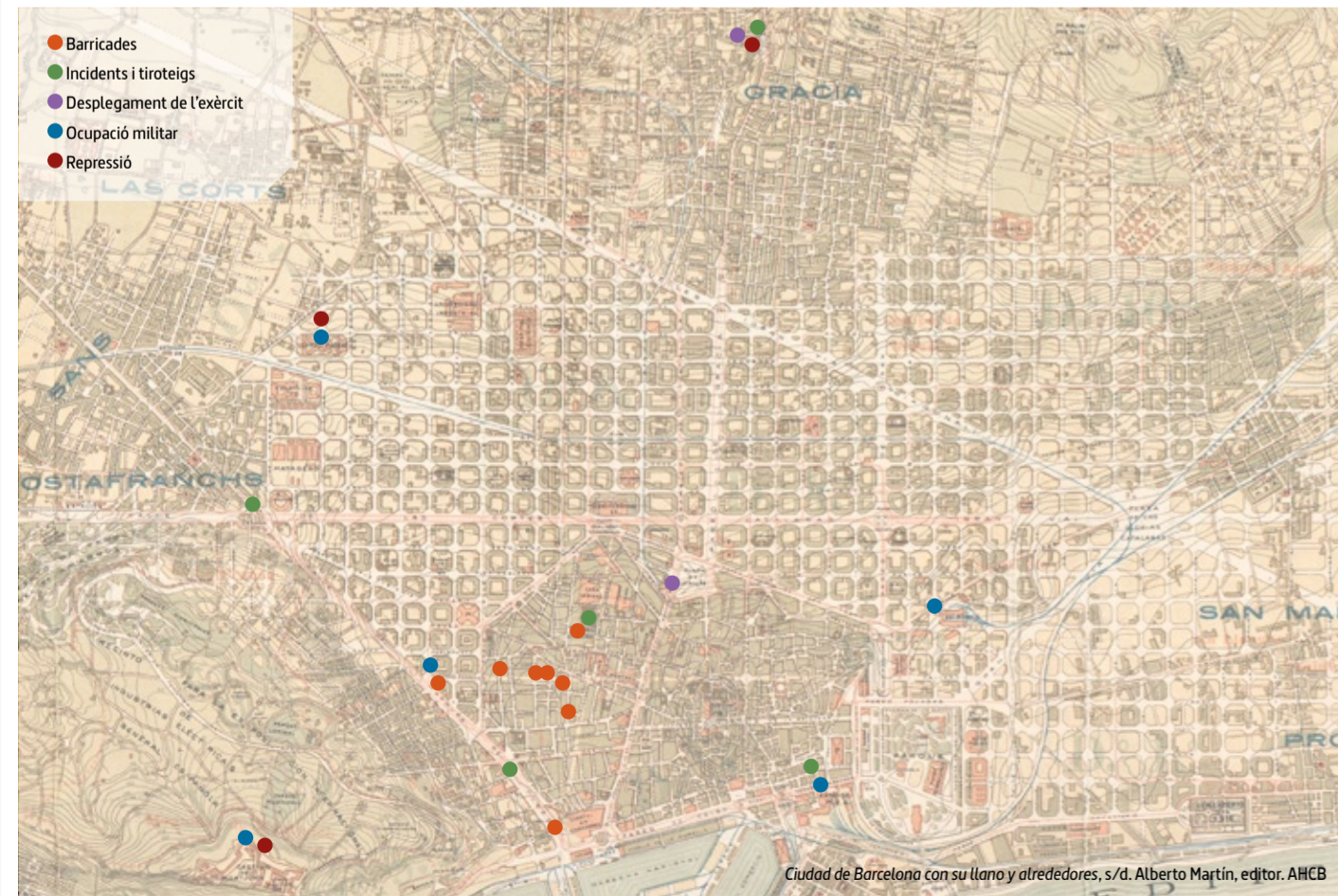
Pocs dies abans que s'acabés el mes de juliol, va començar a València una vaga dels ferroviaris de la Companyia del Nord. El conflicte es va complicar i va precipitar el començament de l'aturada general. En aquell moment

donar motiu al capità general de Marina per declarar l'estat de guerra. No es van llicenciar les lleves, es reclutaren més soldats i es va cridar

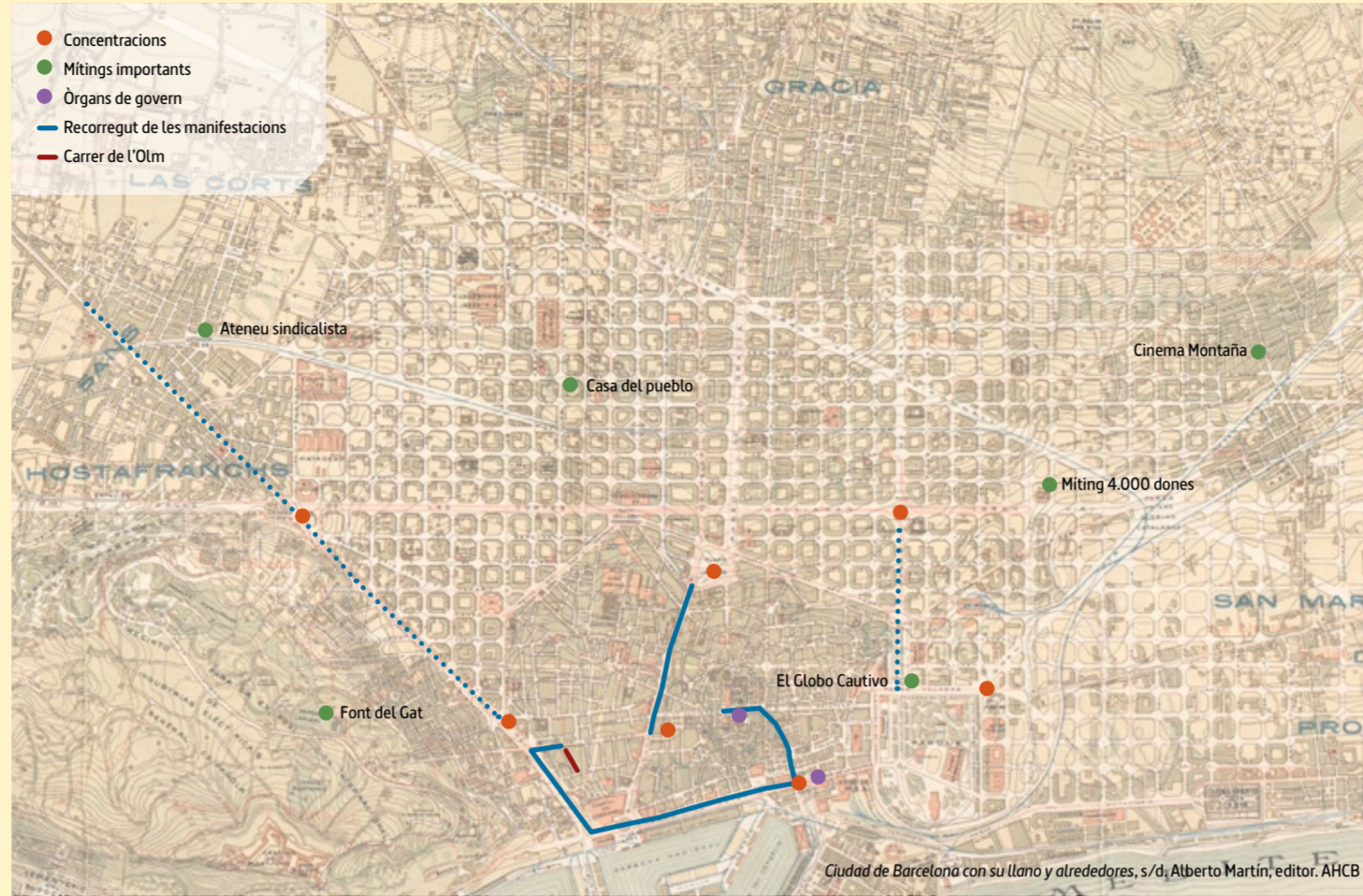
febrer de 1918; en canvi, el poble, més desemparat, es va haver de proveir de menjar a la Creu Roja, perquè no havia treballat i no havia cobrat.

Barricada al carrer de la Cadena, 1917. Josep M. Sagarra i Plana. ANC

El motí de les dones, 1918

Entre els dies 10 i 26 de gener de 1918, hi va haver una vaga singular a Barcelona, perquè va ser exclusivament protagonitzada per dones.

Des del 1915 les protestes i aldarulls van sovintejar a les portes de les botigues i, sobretot, a les carboneries. A principis del segle xx, el carbó era el combustible bàsic de les llars, tant per escalfar-se com per cuinar. Tot i que el carbó espanyol no tenia gaire capacitat calorífica, amb la guerra es va començar a exportar i, en canvi, la importació gairebé en va desaparèixer. La conseqüència va ser l'escassetat d'aquest combustible i la pujada de preu corresponent; allora, cal dir que no es tractava d'un producte de qualitat, perquè els comerciants el mullaven o el barrejaven amb pedres i terra a fi que pesés més.

El 10 de gener de 1918, Amàlia Alegre, veïna del carrer de l'Olí, va fer una crida a rebel·lar-se i protestar contra la situació. Aviat va aconseguir aplegar unes 500 dones que van sortir en manifestació per anar a trobar Ramón Auñón, marquès de Pilares i governador civil de Barcelona. Li volien demanar que posés remei a la situació. Del Govern Civil marxaren cap a l'Ajuntament, on les va rebre l'alcalde, Manuel Morales Pareja. Començava així una mobilització que ompliria els carrers de la ciutat fins al dia 26, amb actes de protesta de tota mena en els quals es rebutjava la presència d'homes.

Acudit satíric que representa la força de les dones a la vaga de 1918. La Campana de Gràcia, 2547 (26 de gener de 1918), pàg. 1. AHCB

Gua davant una carboneria, al carrer de Balmes, pel conflicte de carestia de subsistències, 1918. Branguli. ANC

La reivindicació inicial va ser contra el cost del carbó: volien que es fixés un preu de taxa, és a dir, un preu màxim per al carbó i els productes de primera necessitat, i que no s'estafés ni en el pes ni en la qualitat. L'endemà, s'afegiren a la demanda la resta de productes bàsics, incloent-hi els preus dels lloguers. A Barcelona, ja el 1915, havia començat a funcionar una Junta de Subsistències que establia els preus dels productes de primera necessitat, però ni els comerciants, ni tampoc les autoritats, no en respectaven les resolucions.

Les mobilitzades maldaven perquè la protesta fos femenina, però alhora transversal, és a dir que hi haguessin dones de totes les condicions i classes socials. Les manifestants van entrar als tallers i als cabarets i obligaren les dones que hi trobaven a unir-se a la revolta. També ho van fer amb dones burgeses a qui feien sortir de tramvies i cotxes.

Escala del Govern Civil malmesa per les manifestants, 17 gener 1918. ABC (Photoaisa)

més grans i, per tant, molta població obrera. Els comerciants van abaixar les persianes perquè, ja el primer dia, es van produir actes de pillatge, fins i tot a carros que transportaven carbó. A més, es van negar a vendre el carbó al preu marcat. La Guàrdia Civil va haver de vigilar els mercats i obligar els botiguers a obrir i respectar la taxa i, també, per aturar les manifestants que havien començat a escorcollar els establiments per agafar-ne els queviures i pagar-los al preu de taxa.

Sembla que la revolta era instigada pel Partit Radical, però, des del dia 13, dones de la CNT van encapçalar la protesta. Les autoritats només sabien fer promeses i, el dia 14, la indignació de la multitud de dones que n'esperaven notícies dins la seu del Govern Civil va créixer tant, que l'es-

cala on s'estaven va cedir i moltes en van resultar ferides. Les exigències es van radicalitzar i van adquirir un to més reivindicatiu de lluita de classes: ja no es demanava el preu de taxa, es volia que els preus tornessin a ser com els d'abans de la guerra. Alhora, el diari cenetista *Solidaridad Obrera* justificava que s'agafessin les mercaderies sense pagar-les. A partir del dia 13 la Guàrdia Civil s'aquartera.

El Globo Cautivo, primer edifici a la dreta, 1930-1935. Josep Domínguez. AFB

A partir d'aquest moment el moviment es dividí, perquè les dones del Partit Radical no van aprovar els assalts a les botigues i no pagar per allò que s'agafava. La divisió es va escenificar el dia 18 al miting d'*El Globo Cautivo*. El document que s'hi va redactar reclamava que tornessin els preus anteriors a la guerra, la rebaixa del 50 % del preu dels lloguers, la readmissió de 6.000 ferroviaris acomiadats i la resolució dels conflictes al ferrocarril causats, en bona part, per la carestia, atès que molts trens no circulaven i productes com el carbó no podien arribar del lloc d'origen. A més a més, demanaven que dimités el governador civil i l'inspector de policia Manuel Bravo Portillo, per la dura empremta en la repressió de les protestes.

Des d'aquest moment, es van prohibir les reunions i les trobades es van fer de manera clandestina. Malgrat tot, hi van haver moltes reunions amb poques participants, i en només una ocasió es van aplegar 4.000 dones darrere de La Monumental. L'endemà, 24 de gener, tota una gernació va impedir un desnonament a Sant Andreu. I el dia 26 es va declarar, una altra vegada, l'estat de guerra a Barcelona.

Les dones tornaren a la feina i els preus es moderaren, encara que no es van recuperar, com es pretenia, els que hi havia abans de la guerra.

La vaga de La Canadencia, 1919

Al febrer de 1919 s'inicià a Barcelona la vaga de la Barcelona Traction, Light and Power Company Limited, una companyia elèctrica, de capital majoritàriament canadenc, establerta a Barcelona des del 1911 i coneguda popularment com La Canadencia. Els precedents arrencaven d'un conflicte que havia sorgit durant el mes de setembre al pantà de Camarasa, que l'empresa Riegos y Fuerzas del Ebro, filial de la Barcelona Traction, aleshores construïa. Fets i notícies ens parlen d'un conflicte mal resolt, que la CNT va començar a tutelar perquè el cenetista Simó Piera era a Lleida durant aquelles setmanes. Un signe distintiu d'aquesta vaga va ser la manca d'aldarulls i demostracions de força al carrer. Simplement no es treballava.

La vaga, però, va assolir el punt àlgid, que la va transformar en llegendària, quan la protesta es va traslladar a la capital catalana. A Barcelona la situació va esclatar quan Riegos y Fuerzas del Ebro, propietat de La Canadencia, va intentar rebaixar el sou dels

tèxtil, que era, de llarg, la indústria principal a la ciutat i havia aconseguit la jornada de 10 hores. Les reivindicacions incloïen que es readmetessin els acomiadats, que s'apugessin els sous, cobrar la totalitat del jornal, en cas d'accident de treball, que no es prenguessin represàlies i que s'apliqués la jornada de 8 hores.

Cap a finals de mes la ciutat semblava estar en mans de la CNT: els tramvies no circulaven i les botigues romanien closes. Es va establir la *censura roja*, i els diaris no publicaven les ordres i notícies que els obrers consideraven lesives per als seus interessos. A més, tampoc no hi havia llum elèctrica, a la companyia del gas s'havia deixat de treballar i els carrers restaven a les fosques durant la nit. A la darrera de mes l'aturada s'havia estès fora de Barcelona.

El Govern va reaccionar amb prudència. Tant l'empresa com la resta d'empresaris, el governador civil, Carlos González

sabia qui representava el comitè de vaga. Finalment, amb Salvador Seguí al capdavant, van ser alliberats, com a gest governamental per procurar que els obrers abandonessin la vaga. Poques hores més tard,

Conseqüències dels aldarulls, 1919. Josep M. Sagarra. ANC

el 22 de març, es va celebrar un miting a la plaça de braus de les Arenes, on es va acordar la tornada a la feina. Els obrers van aconseguir totes les seves reivindicacions, inclosa la jornada universal de 8 hores al dia:

a) Riegos y Fuerzas del Ebro va readmetre tot el personal, tant els treballadors acomiadats com els que van fer vaga a les diferents sec-

e) Es va introduir la jornada de 8 hores diàries.

f) En cas d'accident de treball, es va acordar d'abonar la totalitat del jornal.

g) No hi hauria represàlies.

h) La feina s'havia de reprendre dins del termini de 48 hores, a comptar des de l'endemà de la signatura del document, i es guardaven els llocs de feina dels qui hi van participar fins al cap de 48 h de la desmobilització.

A banda d'això, es va negociar amb el governador civil,

Carles Montañés, de posar en llibertat immediata tots els obrers empresonats sense delictes de sang. A la fi del conflicte es oficiar una missa de campanya a la plaça de Catalunya, cosa que demostra la impressió que la vaga va fer a les forces conservadores. Tanmateix, 48 hores després, això no s'havia completat, i el dia 24 de març es va declarar una vaga general que duraria fins al 7 d'abril.

Fogoners del cuirassat Alfons XIII a la central del carrer Mata, 1919. Josep M. de Sagarra. ANC

Lliurament d'armes al sometent a les Drassanes, 1919. Josep Branguli. ANC

Forces militars vigilant la ciutat, 26 de març de 1919. Josep Branguli. ANC

empleats de facturació de la central del Paral·lel, els quals van respondre amb una protesta. Se'n van acomiadar sis. Per solidaritat amb aquests treballadors, a partir del 5 de febrer s'hi van anar sumant la resta d'empleats i, durant els dies següents, es van afegir a l'aturada altres seccions i altres empreses del ram. Quan la vaga va afectar la plantilla de la sala de producció d'energia, l'empresa va ser milloritzada. Aleshores els treballadors es van presentar a la feina però sense treballar: 3.000 foren empresonats al Castell de Montjuïc. La vaga es va estendre a la resta d'empreses fins que la ciutat va quedar paralitzada. El fet clau va ser quan, el dia 17, es va aturar tot el sector

Rothwoss, el capità general, Joaquim Milans del Bosch i, fins i tot, els ambaixadors de França i Anglaterra van pressionar perquè fos declarat l'estat de guerra. Amb tot, encara que es van enviar tropes, no es va arribar a declarar. Les tropes es van limitar a restablir els serveis bàsics: tramvies, centrals elèctriques i de gas, Aigües de Barcelona, correus, etc. Ben diferent fou l'actitud de la patronal, però, que va cridar a sometent. A principis de març es va substituir el governador civil González Rothwoss per Carles Montañés; el conflicte semblava encaminat. Mentrestant, els membres del Comitè Regional de la CNT eren presos des d'abans que esclatés la protesta, i no se

ons, serveis i dependències de l'empresa.

b) La direcció de la companyia es va reservar la facultat d'organitzar el servei i la feina a totes les seccions i dependències, i de destinar els seus empleats als serveis que els semblessin convenients, sense detriment del seu caràcter tècnic o professional, ni de les seves categories.

c) El obrers van aconseguir un augment de sou.

d) Els empleats d'oficines cobriren la meitat del sou dels dies de vaga, i tot sencer a partir del 12 de març, amb l'augment que els correspongués de conformitat amb el punt c).

Aquesta vegada sí que es va declarar l'estat de guerra. L'aturada va ser més important fora de Barcelona que a la capital. El 3 d'abril, el comte de Romanones, que era cap del govern, va signar un decret llei que establia l'obligatorietat de la jornada laboral de 8 hores al dia per a tots els sectors econòmics. Ara bé, ni tan sols tenia la categoria de llei i calia desenvolupar-lo, fet pel qual la mesura s'ajornava al mes de juny. Cal dir, de tota manera, que va ser una reglamentació molt defectuosa i amb poca dotació pressupostària, que poques vegades es va complir.

